

Liturgie voor een huisdienst; enkele opmerkingen vooraf:

Welkom zuster, broeder !

- Overweeg deze huisdienst op het gebruikelijke tijdstip als andere jaren te houden. Dat verbindt de eenheid: als we dezelfde teksten beleven wordt de afstand minder groot.
- Overweeg om van tevoren één (of twee) c.d.(‘s) met (religieuze) muziek te kiezen, één om mee te beginnen en één om aan het slot mee te eindigen.
- Zo kunt u ook een kaars met lucifers klaarzetten. Misschien wel de kaars van twee weken geleden, symbool van de opstanding, de overwinning om de doodse krachten
- Wanneer u met zijn tweeën bent, kunt u de liturgische, en de liedteksten (als een gedicht) om en om voorlezen. De liederen mag u uiteraard ook zingen. Of alles in stilte overdenken.
- Overweeg bij welk onderdeel u zou willen staan, of blijven zitten.
- De collecte is bestemd voor

•

Mede namens de Doopsgezinde Gemeente Groningen wens ik u een goede zondag toe!
ds. Tjalling Kindt, predikant a.i. in de Doopsgezinde Gemeente Groningen

NOTA BENE:

Deze huisdienst is als **video** ook te volgen via <https://kerkdienstgemist.nl>.

ZOEK DE UITZENDING VAN ONZE KERK OP GENOEMDE SITE VIA PROVINCIE & STAD

Daarop ook orgelspel en/of -begeleiding voor het lied/de liederen, door Janny Knol-de Vries, op 16 juni opgenomen in onze kerk. Door **HIER** te klikken komt u op de site van de DGG waar u de hele dienst ook kunt volgen als **LUISTERDIENST**.

- **Inleidend orgelspel:** J.S. Bach - *Liebster Herr Jesu, wir sind hier*, BWV 706

Vangen wij aan met een moment van aandacht en stilte, met het aansteken van een kaars: Jezus zegt: *“Jullie zijn het licht der wereld. Zet je licht op een standaard, zichtbaar voor de mensen, opdat ze jullie daden zien en eer bewijzen aan jullie Vader in de hemel”* (Mat 5: 14-16).

- **Inleidende woorden:**

Uitgangspunt voor deze dienst is de lezing voor vandaag van het leesrooster: Marcus 10, vers 17 tot 31: de geschiedenis van *‘de rijke jongeling’*. Die lezing maakt echter integraal en op narratieve wijze deel uit van de overweging. En die gaat dan over de *drempelervaring*, die zich voordeed aan het begin van onze jaartelling. We vernemen van de liefde die inslaat op het eerste gezicht bij Jezus en een verder onbenoemde jongeman. Maar voor we hem beter leren kennen slaat hij helaas al op de vlucht. In zijn adoratie gaat de jongeman plat voor Jezus, zo meldt de tekst ons en noemt hem *“goede meester”*. En na een kleine relativering omtrent de goedheid die hem wordt toegedicht, valt ook Jezus ter plekke voor het ventje: hij krijgt hem lief en is bereid hem in zijn gevolg op te nemen. Klein probleem echter: de man is zeer godsdienstig, ónberispelijk zelfs. Maar met onberispelijke gelovigheid daarmee kom je er toch niet in het zogenaamde *‘Koninkrijk van God’*; er ontbreekt hem iéts, maar wát in Godsnaam.

En, het evangelie kennende, zal het verhaal vast wel weer voor ons bedoeld zijn; zou ons soms ook iéts ontbreken?.

- **Gebed**

Laten wij dan bidden. En verootmoedigen wij ons met gebed:

Goede God in deze weken waarin u voor onze ogen het lijden en de boosheid van deze wereld en de mensen aan elkaar onthult, naderen wij u nu toch ook met een zekere boosheid. Want wij, en dat weten we mogelijk nog beter dan u, hebben eigenlijk altijd uit welwillendheid, en met de beste bedoelingen en het grootste respect gehandeld. En nu krijgen we dan ons aandeel in racisme, onze ondernemingslust, en ons aandeel in de milieuproblematiek opgedist.

En ‘wij’ - we kunnen toch wel spreken van ‘wij’, omdat wij over het algemeen toch niet in de eerste plaats te hoop lopen in demonstraties van allerlei soort - wij hadden toch meer gezien in redelijk overleg en geleidelijkheid en hadden dat dan ook graag aan u toevertrouwd omdat u met uw eeuwigheid toch Heer van de tijd bent, en u met uw vergevende liefde boven de partijen staat. En met dat krediet van u en van onze mensen, hadden we best wel aan de slag gegaan.

En daarom God vragen wij u, zonder ook maar op enige manier aanmatigend te willen zijn, of u de redelijkheid weer bij deze opstandige massa’s terug wilt doen laten keren. Zodat zij inzien dat er meer kanten aan een verhaal zijn, en ook dat alles zijn tijd heeft,

dat dingen vroeger anders waren dan nu misschien, en dat je de geschiedenis moet respecteren.

Tenzij natuurlijk, u ons weer in Jezus gaat vertellen dat het anders zit, en u ons, op zijn uitnodiging, vraagt ons te wagen op wegen in de geschiedenis om die geschiedenis te maken, in plaats van te bevestigen. En sta ons dan bij, in ons vertrouwen dat bij u dingen mogelijk zijn die bij ons ondoenlijk lijken.

Amen.

• **Lied 880** *Het leven op aarde is vreugde en rijkdom* (Nieuw Liedboek)

1 Het le-ven op aar-de is vreug-de en rijk-dom,
ont-vouwt zich in schoon-heid, fris groen brengt haar mee,
het kleurt de sei-zoe-nen, al-le ber-gen en da-len,
van ster tot on-stui-mi-ge zee.

2 Ons leven op aarde,
fontein vol van goedheid
stroomt over in arbeid,
in passie en pijn,
in de hectische steden
en de stilte van wijsheid
In elk kind,
onbevangen en klein.

3 Dit leven op aarde:
een bron van genezing,
welt op in ons lachen,
zingt mee in ons lied.
Brengt zorg voor de armen,
geeft gemeenschap en liefde,
Bevrijdt onze ziel
van verdriet.

4 Dus houd van het leven,
geef dank aan de schepper,
Wees blij met het licht
van de zon dat ons tooit,
Voel de kracht van de Geest
en volg het pad van de vrede
Tot ons leven
zijn tijd heft voltooid.

- **Overweging:**

Vandaag staat er op het rooster zo'n grappig verhaal, dat bij mensen met het modale, u weet wel, het gemiddelde inkomen van mensen die in hun eigen onderhoud kunnen voorzien en bij bovenmodale mensen, en bij de mensen aan de bovenkant van de schaal, de zogenaamde vermogenden, met inkomen uit eigen vermogen, maar laten we ook niet vergeten bij de mensen die putten uit het collectieve vermogen van een pensioenfonds, altijd enige schrik teweeg brengt. U kent het verhaal van Marcus, uit hoofdstuk 10, vers 17 tot 31.

Jezus, vertelt het verhaal, is aan het inpakken, om weer te vertrekken en dan komt er net nog op tijd iemand aangehold, valt hijgend op de knieën, met een vraag: "*Góede meester wat moet ik doen om deel te krijgen aan eeuwigheidsleven*" (en onthoud dat woord: 'eeuwigheidsleven', je zou kunnen denken aan 'zingeving', en daarbij: waarom zou die man daarnaar verlangen, met zijn godsdienstigheid?).

"Och", zegt Jezus: "*Goed, goed, wie is goed. Gód is goed. Maar goed, we gaan de geloofsregels na: heb je vermoord? nee. Ben je soms een sexueel róófdier geweest. Nou ook niet. Gestolen? Gelogen? Bedrogen? Pa en moe gekleineerd?*"

"*Allemaal niet, nooit niet, als kind al niet*".

En dan gebeurt er iets moois: Jezus kijkt bij de man naar binnen. 'Intuere' staat daar in de oude Latijnse vertaling, de Vulgaat, de vertaling van Hieronymus, die bewust zijn vertaling zo maakte dat die *vulgair* was, in de gewone beeldende mensentaal, net als het Griekse origineel. Want hij vond dat die vertaling in het Latijn tot dan toe te intellectueel, te deftig was. En hij voelt nog precies aan hoe je de Griekse tekst moet lezen. Met intuïtie voelt Jezus dus de jongeman aan.

Jezus die kijkt bij de jongeman naar binnen, en wordt op slag verliefd op de man, zo ongeveer dan. Twee soulmates staat daar: de man die valt voor Jezus, op Jezus, letterlijk op de knieën omdat Jezus belichaamt wat hem ontbreekt: de dynamiek van het *eeuwigheidsleven*. En Jezus, die valt als een blok voor deze jongeman omdat hij zich naar het randje beweegt van zijn verzekerde bestaan.

En Jezus, die stelt, zoals dat zo mooi, treffend heet, zijn dia-gnose, zijn kennis dus, waarbij je vanuit het totaal een oordeel geeft: "*Ik zie het al, bij alles wat je hebt aan morele kwaliteiten ontbreekt je één ding. En om daar achter te kunnen komen, zou je het volgende kunnen doen: Ga heen, terug naar je herkomst, neem daar afstand van, verkoop al wat je hebt, verdeel het onder de armen en verruil je vermogen voor hemels kapitaal. En dan ben je klaar om mij te volgen*".

Een diepe neerslachtigheid maakt zich vervolgens meester van de jongeman, en hij druipt treurig af. "*Want*", staat er, "*hij had veel om over te beschikken*".

En na dit prachtige theatrale begin, van een jongeman die op het punt stond de beslissende sprong, te wagen, is daar die anticlimax: er valt een stilte. En Jezus, die kijkt de omstanders stuk voor stuk aan met die intuïtieblik van hem. Daar kon je indertijd voor vallen, alsof God zelf je aankeek en je kracht mobiliseerde om nieuwe wegen in te slaan. Óf je denkt bij die blik: heeft hij het tegen mij, of tegen iemand naast me?

En Jezus verwoordt de stilte die valt: "*hoe moeilijk is het voor hen die op hun bezittingen vertrouwen om het koninkrijk van God binnen te gaan ; het is voor een kameel nog makkelijker om door het Oog van de Naald te kruipen*".

Waar het in deze tekst om gaat, is over schuld en geld, over de verdeling schuldenaars en schuldeisers in deze wereld, over de vraag van wie is deze wereld eigenlijk, of in de oude termen: is dit het koninkrijk van de 'geldgod', de Mammon, zoals het evangelie dat noemt, of is deze wereld 'het koninkrijk van God'.

Ontleen je je bestaan aan de schuld die je hebt uitstaan, of ontleen je je identiteit aan de schuld die je - abstracte term, werktitel in het evangelie - aan je hemelse deposito, je 'schat-in-de-hemel'.

Er is een interessant boek: 'Schuld, de eerste 5000 jaar' is de titel - van David Graber. En daarin wordt uiteengezet dat schuld, geld zelfs, al zo oud is als er mensen zijn. Want, er is geen menselijk samenleven mogelijk zonder dat schuldgevoel, dat je een uitwisseling hebt met de ander. Menselijk samenleven is economie, het uitwisselen van goederen en diensten. Zo van: ik doe of lever iets en ontvang daarvoor een wederdienst. En die wederdienst die geldt dan als gelijkwaardig aan het door mij geleverde. Het '*geldt als*'. Vandaar nog altijd het begrip 'geld'.

Het is een tegoed, en zelfs het virtuele geld, de uitgestelde betaling, dus het voorlopig in taal en tellen uit te drukken tegoed, is al zo oud als menselijk samenleven, om maar niet te stellen dat zelfs chimpansees, en andere leden van het dierenrijk, bijhouden of de bijdrage aan het geheel evenredig is. Wie zich onttrekt aan de economie van dienst en wederdienst bij het verdelen van de buit bijvoorbeeld, wordt bijvoorbeeld ook bij chimpansees buiten de gemeenschap geplaatst. Gerechtigheid, evenredigheid, nu elk zijn deel; het leven op aarde hunkert en smacht ernaar constateerde de apostel Paulus reeds (Romeinen 8: 18 vv), verlangt ernaar dat de zonen en dochters van God zich kenbaar zullen maken in de geschiedenis. En dat is in de lijn van Jezus.

Het gaat mis, zou je vanuit een bepaald gezichtspunt kunnen stellen, als het equivalent van een persoonlijk geleverde dienst, het geld, als dat omstreeks 800 voor onze jaartelling, uitgedrukt kan worden in het geld zoals we dat kennen als muntgeld. Dan wordt het wederkerig bij elkaar in de schuld staan, onpersoonlijk, en uitgedrukt in geld als munt. Kapitaal kan dan opgepot worden. En dan kan een schuld zo hoog oplopen dat de schuldenaar het niet meer kan opbrengen en naar de volgende generatie kijkt en zelfs mogelijk zijn kind en zijn vrouw en zichzelf aanbiedt als schuldvergoeding. De schuldenaar wordt dan zelf een object van betaling. Het gaat dan niet meer om de persoon maar om het bedrag dat uitstaat en betaald moet worden. De schuldenaar wordt dan in dat proces onteigend van zijn identiteit en we lezen die ontwikkeling al in het - voor ons - Oude Testament, waar de profeten verontwaardigd zijn dat akker aan akker wordt getrokken, waar de schuldenaar zijn schuld niet meer kan betalen, huis aan huis, en waarbij dan zelfs op een gegeven ogenblik, mensen niet eens meer eigendom zijn van zichzelf.

Van handelspartner tot ruilmiddel.

In de Romeinse tijd heeft dit dramatische vormen aangenomen. En in die context dus stelt Jezus die jongeman de vraag, die we in de context van het evangelie best zo mogen formuleren: "*aan wie zijn kant sta je, met al je godsdienstigheid, aan de kant van het koninkrijk van de geldgod Mammon, of aan de kant van het koninkrijk van God*". En vervolgens schetst Jezus een samenleving waar mensen voor elkaar vader en moeder, broer en zus zijn, waar huizen en akkers niet aan elkaar worden getrokken, maar gezien worden in het perspectief van een nieuwe economie, een nieuwe aarde, waar mensen aan elkaar gelijkwaardig zijn, en waar de houdgreep van schuldeiser en schuldenaar teniet is gedaan. Maar Jezus, in het Marcus-evangelie, zegt dat er een weg te gaan is, én realistisch, zegt-ie, Jezus, in deze tijd met vervolgingen. Maar er is dat visioen van het 'eeuwigheidsleven'. En ik waag dan te interpreteren: *duurzaamheidsleven*.

Termen als 'schat in de hemel' en 'eeuwigheidsleven' zijn dus minder spirituele termen of esoterische termen, dan je zou denken. Of je zou 'spiritueel' zo moeten definiëren als een uitwisseling van diensten en goederen, waaruit een diepe eerbied voor de aarde en het leven spreekt, en esoterisch in de sfeer van de intuïtie, waarmee Jezus de vervreemding en het gemis doorgrondde, waarin die vermogende jongeman gevangen zat.

En als de evangelist Marcus de hopeloze liefdesaffaire tussen Jezus en de jongeman beschrijft dan doet hij dat in een tijd waarin de inwoners van het land Palestina wanhopig in opstand komen om hun eigenheid terug te veroveren in het schuldsysteem van Rome, omstreeks het jaar 70. En Marcus vertelt deze geschiedenis van Jezus ook omstreeks de jaren '70, ongeveer een generatie na het optreden van Jezus, in een context van mensen die verdreven zijn, onteigend door oorlogsgeweld en schuldenlast. En ons evangelie is, in zijn context gelezen, dus mindder die idylle van Jezus die "*in het zachte gras, de mensen liefhad en genas*". Het evangelie wordt verteld als een strijd van God, die in Jezus aan het werk is om zijn koninkrijk te heroveren op de god van de Mammon, in een tijd op een hoogtepunt in verpaupering en onteigening. Een koninkrijk dat voorlopig niet anders verwezenlijkt wordt dan met vervolging, zoals Marcus Jezus laat zeggen. En hij vertelt zijn verhaal van hoop aan krijgsgevangenen, aan slaafgemaakten, aan vluchtelingen.

En Marcus, die plaatst de verlossende woorden die Jezus sprak in het perspectief van enige jaren later dus. Als de geschiedenis van onteigening, de politiek van uitbuiting in de veroverde gebieden van het Romeinse Rijk aan het licht komt en het genadeloze ingrijpen van de Romeinse staat in het jaar 70.

Iemand noemde ook onze tijd, deze tijd, 2020, ook *apocalyptisch*: 'onthullend' dus. Op een vreemde, samenvallende manier krijgen wij de rekening gepresenteerd van de wijze waarop we in de geschiedenis van 5000 jaar schuld, nog altijd in de rode cijfers staan ten aanzien van onze 'schat in de hemel', ten aanzien van de nazaten van de tot slaaf gemaakten, ten aanzien van de kansarmen, ten aanzien van het beheer van de natuurlijke rijkdommen van de aarde en ten aanzien van de diversiteit van mensen en het leven op aarde.

Jezus, die moedigde de jongeman aan om de oversteek te wagen naar de economie van de 'schat in de hemel'. Maar dat is, zoals hij zelf zegt, vrijwel onmogelijk als je tot de vermogensbeheerders behoort: die naald waar de kameel niet doorheen kon.

Denken wij aan die discussies over '*schone banken*', het '*ethisch beleggen*' van pensioenfondsen, de rekening die onze samenleving gepresenteerd wordt aan Europa, door Afrika, Azië en binnen Europa, door het Zuiden aan het Noorden. En de vraag van de vermogende jongeling naar een zinvol leven verplaatst zich naar onze tijd en het antwoord van Jezus, ooit nog eens ook scherp herhaald door Paulus: "*elkaar niets schuldig te zijn dan de liefde*", actualiseert zich tot in onze tijd. Nu zijn er jongeren die door het oog van de naald op de pleinen de oversteek maken, weg uit die wurggreep van de geschiedenis. En het antwoord is aan ons. Hoe we op de verliefde blik van God in Jezus antwoord willen geven.

„Je ziet het“, zei iemand ooit al eens, „als je het door hebt“.

- **Orgelspel:** Zoltán Kodály - *Introitus*

- **Gebed**

Laten wij bidden. God, er is eigenlijk maar één manier om u te kennen en te horen spreken, en op waarheid en echtheid te toetsen, leert de theologie ons, en we kunnen als vrijzinnigen daar van harte mee instemmen, dat is waar uw woord 'verlossend' is en 'bevrijdend', en we het wáár weten te maken.

En daarom, God omarmen wij, en méér nog dan dat, woorden en begrippen als 'zelfverwerkelijking' en 'ontplooïing'. En spiegelen wij ons aan die man, die rijke jongeling die onvoldaan was met zijn godsdienstige vanzelsprekendheden.

Maar U, God, U die in Jezus verliefd werd, *fell in love*, op die brave man en misschien ook wel op ons, we vragen u om ook weer zo verliefd te worden, net als toen, op ons mét onze goede bedoelingen. En om dat te doen wat bij ons, of een enkeling van ons, onmogelijk is, maar bij u wél. Dat u ons uit onze onteigening bevrijdt en ons weer in onze eigen kracht zet.

Dat het ons lukt om door het oog van de naald te kruipen, van ons inzicht, en te zien waar wij in onze zelfontplooïing deel uitmaken van de onteigeningsprocedure, ten koste van het levenskapitaal, uw schat in de hemelen, in mensen en dieren. U die spreekt in de taal van elk levend wezen, en in de samengestelde elementen van de schepping.

En dat we een begin maken dát tegoed dat we hebben opgebruikt of bezig zijn op te gebruiken, bij u weer aan te vullen.

En zo willen wij ook die mens, man, vrouw, in Jezus, die een aanvang maakte om in zijn eentje alvast te beginnen de schuld van mensen bij u alvast in te lossen, en uw uitnodiging in die mens om hem daarin te volgen, zo willen we ook zijn gebed bidden, van hem die ons nog altijd zo bevrijdend voorgaat in de tijd:

- **Onze Vader**

*die in de hemelen zijt, uw naam worde geheiligd
uw koninkrijk kome, uw wil geschiede,*

*gelijk in de hemel alzo ook op aarde
geef ons heden ons dagelijks brood
en vergeef ons onze schulden gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren,
en leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze,
want van u is het koninkrijk, en de kracht en de heerlijkheid,
tot in eeuwigheid,
Amen*

- **Uitzending en zegen:**

Geven wij elkaar de zegen mee, verzameld door de Geest van Christus.

En nemen we daarbij in gedachten degenen die wij liefhebben en ook hen die we liefhebben in herinnering, omdat we met hen deel uitmaken van het verhaal dat doorgaat in de tijd.

En denken wij ook aan de mensen naar wie we aarzelend omzien, in vertrouwen dat Gods zegen niemand buitensluit.

En zegenen wij Gods schepping met het licht van een nieuw begin, als dochters en zonen die Gods schepping waardig zijn:

*De Levende zegene ons en behoede ons,
dat de Levende zijn aangezicht over ons mag doen oplichten,
dat de Levende zijn aangezicht onder ons mag verheffen,
in zijn menselijk gelaat,
opdat zijn Vrede over ons komt.
Amen.*

- **Orgelspel:** Johann Ludwig Krebs - *Präludium in C-dur*

- **De collecte** is voor

.

voor wie wil: <https://www.bol.com/nl/f/schuld/9200000002078345/#>

7	1. Over het ervaren van morele verwarring
29	2. De mythe van de ruilhandel
52	3. Oerschulden
85	4. Wreedheid en verlossing
102	5. Een korte verhandeling over de morele grondslagen van economische relaties
147	6. Spelen met seks en dood
190	7. Eer en degradatie Of: over de grondslagen van hedendaagse beschaving
243	8. Krediet versus goud
256	9. De Axiale Periode (800 v. C. - 600 n. C.)
289	10. De Middeleeuwen (600-1450)
353	11. Het tijdperk van de grote kapitalistische wereldrijken (1450-1971)
415	12. (1971)- Het begin van iets wat nog nader vastgesteld moet worden
451	Noten
553	Bibliografie
611	Register

